

Hvornår ankommer vore småfugle?

Af C. A. BLUME, THORVALD FRØLICH & BØRGE PALM.

(With a Summary in English: When do the small Passeres arrive in Denmark?)

(Meddelelser fra Dansk Fugleforskning, nr. 1.)

Dansk Fugleforskning (ved C. A. BLUME, THORVALD FRØLICH og BØRGE PALM), der er stiftet i 1949, har til formål at drage alle danske feltornitologer ind i et målbevidst, videnskabeligt studium af fuglelivet, idet vi — efter omstændighederne — i vort arbejdsprogram vil inddrage enhver videnskabelig opgave, som kan løses ved feltornitologiske iagttagelser. I første række vil Dansk Fugleforskning fortsætte den indsamling og bearbejdelse af ornitologiske dagbogsoptegnelser, som blev påbegyndt i 1943-44 af PALM og FRØLICH, idet vi herved vil tilstræbe 1) at tilskynde deltagerne til at føre nøjagtige ornitologiske optegnelser, således at der skabes et pålideligt og righoldigt førstehåndsmateriale; 2) at yde et omfattende bidrag til den videnskabelige udnyttelse af disse mange, spredte notater, som kun kan få virkelig værdi ved en sammenstilling med andre deltageres tilsvarende notater; 3) at holde feltornitologerne landet over i stadig kontakt med hverandre, således at opmærksomheden kan rettes mod evt. ændringer i fuglenes forekomst og levevis, medens denne udvikling endnu finder sted, idet der går alt for mange muligheder for dyberegående undersøgelser tabt, hvis undersøgelserne først bliver påbegyndt, når udviklingen er afsluttet. 4) Endvidere vil vi i vid udstrækning søge at henlede deltagernes opmærksomhed på sådanne hidtil ukendte eller ialt fald upåagtede problemer vedrørende fuglenes levevis, som den enkelte deltager vil være i stand til selv at tage op til feltornitologisk studium. 5) Og endelig vil Dansk Fugleforskning fra tid til anden søge at organisere et samarbejde mellem deltagerne til løsning af bestemte opgaver.

Dansk Fugleforskning vil dels udsende særskilte publikationer til deltagerne m. v., og dels fra tid til anden bringe uddrag af resultaterne i Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift.

I vor første særskilte publikation (I, 1949) har vi navnlig behandlet forårs- og efterårstrækket 1943 for 35 arter af spurvefugle m. m.; og som et uddrag heraf bringer vi nedenstående oversigt, der navnlig viser *rækkefølgen* af 28 af disse 35 arters ankomst til Danmark 1943, belyst ved over 40 ornitologers førsteiagttagelser fra hele landet.

Det er langt fra noget nyt, at ornitologerne med interesse følger småfuglenes ankomst om foråret og gør notater derom. Men for det første har spørgsmålet aldrig tidligere her i landet været genstand for en virkelig systematisk undersøgelse i form af en tilstrækkeligt omfattende indsamling og bearbejdelse af iagttagelser fra hele landet, og for det andet er ankomsttiderne højst sandsynligt underkastet ret betydelige ændringer i tidens løb, således at de ældre gennemsnitsangivelser ingenlunde behøver at passe på trækforholdene i nutiden. Det viser sig da også, at selv de nyeste danske håndbøger ofte giver et temmelig unøjagtigt billede af vore småfugles ankomst. Særligt ejendommeligt er det, at håndbogsforfatterne end ikke altid har fået fat på den rigtige rækkefølge af de forskellige arters ankomst, men f. eks. kan give udtryk for, at Kærsangeren skulle ankomme tidligere end Skovsangeren, skønt det rigtige forhold er, at Kærsangeren ankommer henved en måned senere end Skovsangeren. Det er da navnlig for straks at yde et velunderbygget bidrag til udryddelsen af disse fejltagelser, at vi ønsker allerede nu at bringe en foreløbig oversigt; og vi må betone, at selv om denne kun direkte bygger på 1 års iagttagelser (1943), så svarer den angivne rækkefølge dog nøje til vor almindelige, mangeårige feltornitologiske erfaring, som desuden giver os al mulig grund til at antage, at den angivne rækkefølge er nogenlunde konstant fra år til år; dog kan der naturligvis ske mindre forskydninger mellem de arter, der ankommer næsten samtidigt.

Hvor der i oversigten er anvendt betegnelsen *flere*, betyder det, at der den pågældende dato foreligger førsteiagttagelser fra flere lokaliteter landet over, altså ikke blot en iagttagelse af flere fugle på en enkelt lokalitet; og hvor der som ved Sangdrossel kun er angivet en enkelt iagttagelse ($1\frac{1}{3}$), betyder det, at der derefter foreligger en nogenlunde jævn og ubrudt række af iagttagelser.

1943.

Hedelærke (<i>Lullula arborea</i>)	7/3: flere, bl. a. 3 + 5 trækkende Amager (BLUME, FRØLICH).
Misteldrossel (<i>Turdus viscivorus</i>)	9/3: 1 Jægerspris (HOLSTEIN).
Sangdrossel (<i>Turdus ericetorum</i>)	11/3 ¹⁾ : 1 Charlottenlund (SØNDERHOUSEN).
Hvid Vipstjert (<i>Motacilla alba</i>)	11/3: 1 Odder (WITTRUP-JENSEN).
Husrødstjert (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	27/3: flere.
Gransanger (<i>Phylloscopus collybita</i>)	28/3: 1 Odense (AXEL HOLM).
Digesmutte (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	10/4: flere, bl. a. 10 rastende Ærø (K. MADSEN).
Ringdrossel (<i>Turdus torquatus</i>)	11/4: 1 Amager (FRØLICH).
Landsvale (<i>Hirundo rustica</i>)	15/4: flere, enkelt- eller parvis. 17/4: 10 Holte (FALKENBERG RASMUSSEN).
Løvsanger (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	17/4: 1 Odder (WITTRUP-JENSEN). 20/4: 20 Lyngby (BLUME).
Munk (<i>Sylvia atricapilla</i>)	17/4: 1 Odder (WITTRUP-JENSEN). 22/4: flere.
Rødstert (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	18/4: 1 Gråsten (POVL PETERSEN). 23/4: flere.
Skovpiber (<i>Anthus trivialis</i>)	18/4: 2 Kolding (SCHIØTZ-PEDERSEN). 23/4: flere.
Digesvale (<i>Riparia riparia</i>)	18/4: 2 Gundsømagle (ERIK HANSEN). 23/4: flere.
Gul Vipstjert (<i>Motacilla flava</i>)	21/4: Rødvig (SØNDERHOUSEN). 23/4: flere.
Bynkefugl (<i>Saxicola rubetra</i>)	21/4: 1 Amager (EBBE THOMSEN). 23/4: flere.
Sivsanger (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	23/4: flere.
Broget Fluesnapper (<i>Muscicapa hypoleuca</i>)	24/4: flere.
Skovsanger (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	24/4: flere, bl. a. 3 Bøgeholm sø ved Helsingør (PALM).
Gærdesanger (<i>Sylvia curruca</i>)	27/4 ²⁾ : 1 Gråsten (J. JØRGENSEN).
Gøg (<i>Cuculus canorus</i>)	1/5: 1 Gråsten (POVL PETERSEN).
Nattergal (<i>Luscinia luscinia</i>)	2/5: 1 Amager (HESTBECH).
Mursejler (<i>Apus apus</i>)	6/5: Viborg (WESTERSKOV). 8/5: flere.
Gulbug (<i>Hippolais icterina</i>)	9/5: flere.
Rørsanger (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	12/5: 1 Gentofte (GERNÅ).
Pirol (<i>Oriolus oriolus</i>)	12/5: 1 Nykøbing F. (ALBRECHTSEN).
Høgesanger (<i>Sylvia nisoria</i>)	16/5: 1 Amager (ERIK HANSEN).
Kærsanger (<i>Acrocephalus palustris</i>)	21/5: 1 Skodsborg (KAAE).

1) Sangdrossel: Allerede 22/2 iagttoges 1 syngende Sønder Stenderup ved Kolding (N. H. JENSEN); antagelig en overvintrende fugl.

2) Gærdesanger: Allerede 24/4 iagttoges 2 syngende Ballerup (BLUME); antagelig ret isolerede forløbere.

Ovenstående iagttagelser er alle fra selve Danmark. Desuden har vi imidlertid fra JØRGEN JØRGENSEN modtaget fyldige notater fra Slesvig by og omegn, og det er værd at bemærke, at fuglene ankommer betydeligt tidligere der til trods for den forholdsvis beskedne afstand i nord-sydlig retning.

Særligt tidlige 1943-iagttagelser fra Slesvig foreligger bl. a. for Hvid Vipstjert ($7/3$), Gransanger ($26/3$), Gul Vipstjert ($18/4$), Bynkefugl ($19/4$), Sivsanger ($21/4$) og Mursejler ($30/4$); og for adskillige andre arter (Hedelærke, Sangdrossel, Husrødstjert, Landsvale, Løvsanger, Munk, Skovpiber, Gærdesanger, Gulbug) foreligger iagttagelser fra samme dato som den tidligste danske, skønt JØRGENSENS Slesvig-notater kun omfatter hans egne observationer.

Det vil bemærkes, at 3 sent ankommende småfugle, Tornsanger, Havesanger og Grå Fluesnapper, ikke er medtaget i oversigten. Det skyldes, at nogle af vore førsteiagttagelser af disse 3 arter må befrygtes at bero på forvekslinger med tidligere ankommende arter, nemlig henholdsvis Gærdesanger og Munk samt hunner og 1-årige lyse hanner af Broget Fluesnapper. Forvekslingen Tornsanger-Gærdesanger skyldes sikkert i mange tilfælde, at iagttageren er uden kendskab til Gærdesangerens "*sub-song*", som særligt hyppigt foredrages umiddelbart efter ankomsten om foråret; denne sagte "*sub-song*" er boblende og kvidrende — noget i retning af sagte Havesanger-sang — og da den fuldstændigt mangler Gærdesangerens ellers så karakteristiske klaprende motiv, vil den lille grå sanger, som smutter omkring i den løvklædte busk, ofte blive antaget for at være en Tornsanger. Noget lignende gælder ganske utvivlsomt forvekslingen Havesanger-Munk; i dette tilfælde må man gøre sig klart, at Munkens "*sub-song*" i den grad ligner sagte Havesanger-sang (bl. a. er den ganske uden Munkens ellers så karakteristiske overslag til klare fløjtetoner), at selv den kyndigste ornitolog bør udvise den største varsomhed og helst bør ty til kikkerten for at sikre sig mod denne nærliggende forveksling.

SUMMARY IN ENGLISH

When do the small Passeres arrive in Denmark?

To throw light on the arrival of 28 species of small birds in spring a chronological survey based on first observations from all parts of Denmark made in 1943 by more than 40 ornithologists is given. This survey is an extract of a fairly big paper (mimeographed) which also comprises observations on the further course of the migration. This big paper bears out that the first observations stated in the above survey are not accidental, neither do they apply to extraordinary early "odd birds", but it is, on the contrary, justified to consider them a simplified expres-

sion of the proper sequence of the arrival of the different species, and of the intervals between the dates of arrival of the species in the spring of 1943. Where in the survey the word "flere" (several) has been used, it means that on the particular date there are first observations from several localities throughout the country; where only a single observation is stated it means that after that time there is a fairly regular and uninterrupted series of observations of the species in question.

At the end of the article warnings are made against confusing *Sylvia communis*-*S. curruca*, *S. borin*-*S. atricapilla* and *Muscicapa striata*-*M. hypoleuca* (females). *S. curruca* and *S. atricapilla* which both arrive relatively early, sing immediately on arrival often without the rattling phrase (*S. curruca*) and without the loud finishing clear notes (*S. atricapilla*); in *S. atricapilla* this song ("sub-song") sounds almost completely as that of *S. borin*.

The investigation on the arrival and departure of the small passerine birds etc. is continued, and "Dansk Fugleforskning" invites an extension of the international collaboration in this field.

Fuglelivet i landskabet Nordland, Norge.

Af ALAN DAVIDSON.

(With a Summary in English: Bird-Life in Nordland Province, Norway).

I sommeren 1948 tilbragte min hustru og jeg ca. en måned i landskabet Nordland i Norge, fra d. 12. juni til d. 5. juli. De første 14 dage opholdt vi os i Fellingfors, en lille flække ved elven ca. 40 km nord for Mossjø, på ca. 65° 40' nordl. bredde. Derfra tog vi nordpå til Junkerdal, en lille landsby ved den svenske grænse ca. 70 km nord for Polarkredsen, på ca. 66° 50' nordl. bredde. Resten af ferien tilbragte vi i Finneidfjord, som ligger nær bunden af den fjord, hvorfra Ranenfjord udgår tæt ved jernbanen mellem Mossjø og Mo i Rana, på 60° nordl. bredde (se kortet, fig. 1).

Det ser ud til, at der kun er skrevet meget lidt om fuglelivet i denne del af landet, især i indlandet. Øerne op langs hele Norges kyst er vel undersøgt; i de senere år er imidlertid den indre del af landet mellem de nævnte breddegrader undgået opmærksomheden. SOMMERFELDT (1827) og HAGEMANN (1883, p. 45) har begge skrevet om faunaen i Junkerdal og Saltdal. Da disse ornitologer opholdt sig i temmelig lang tid i de nævnte områder kunne de studere ornitologien igennem